

(46)

Rola dyschromatopsji we wczesnej diagnostyce retinopatii cukrzycowej

The role of color vision disturbances in diagnostics of early diabetic retinopathy

Małgorzata Mulak, Barbara Reniewska, Ewa Kostuś, Arnold Balcewicz, Marta Misiuk-Hojło

Z Katedry i Kliniki Okulistyki Akademii Medycznej we Wrocławiu
Kierownik: prof. dr hab. n. med. Maria Hanna Niżankowska

Summary:

Purpose: The evaluations of color vision sensitivity in children with type I diabetes mellitus without retinopathy.
Material and method: We examined 96 young patients. They was divided into three groups: I: 35 children from 7 to 16 years old with insulin- dependent diabetes mellitus duration of 1- 8 years, II: 30 children with type I diabetes lasting more then 8 years, III - 31 non - diabetic subjects as a control - matched for age and sex, without visual or systemic symptoms.
The examinations of colour vision sensitivity were done with the IF -2All - color Anomaloscope. In all cases were tested the dynamic blue- green equation of Moreland and two variables were determined: setting (matching) range (SR), calculated mid point (matching mid point) (CMP).
Results: In the blue - green equation setting range (SR) was significantly ($p < 0.01$) enlarged in the II group (diabetes mellitus duration > 8 years) and calculated mid point (CMP) was shifted but no significant. The results indicate a diminution of the colour discriminating sensitivity in the short wavelength half of the visible spectrum and diminution of the blue cone sensitivity in early diabetic retinopathy.
Conclusions: Blue - green colour vision testing with the anomaloscope may serve as an additional test in the diagnosis of early diabetic retinopathy in children without vascular changes at the eye fundus.

Słowa kluczowe: cukrzyca insulinozależna, zaburzenia widzenia barwnego.

Key words: insulin dependent diabetes, colour vision disturbances.

Widzenie barwne u człowieka zależy od prawidłowego funkcjonowania 3 typów fotoreceptorów czopkowych: czerwonych, zielonych i niebieskich. Efektem pobudzenia promieniami świetlnymi jest sygnał elektryczny, którego amplituda zależy od spektrum absorpcji i wrażliwości na odpowiednią długość fali. Sygnały wychodzące z trzech typów fotoreceptorów są kodowane w komórkach zwojowych siatkówki w trzech antagonistycznych parach: dwóch chromatycznych „czerwono-zielonej” i „niebiesko-żółtej” (żółty jest efektem sumowania czerwieni i zieleni) oraz achromatycznej „jasny-ciemny” (15,17). W przeciwieństwie do wrodzonych dyschromatopsji nabyte zaburzenia percepcji barw są bardziej złożone i mniej poznane. Mogą być jednostronne i charakteryzują się zmiennością nasilenia w czasie. Występują równie często w osi czerwono-zielonej, jak i niebiesko-żółtej, a ich przyczyną mogą być zaburzenia metaboliczne, stany zapalne, schorzenia naczyniowe i nowotworowe, zmiany degeneracyjne (1). Uważa się, że w schorzeniach siatkówki występują zaburzenia różnicowania w osi niebiesko-żółtej. Natomiast osobom z uszkodzeniem nerwu wzrokowego przypisuje się zwykle zaburzenia percepcji w osi czerwono-zielonej. Zaobserwowano, że system „niebieski” wykazuje większą podatność na uszkodzenie, ponieważ czopki „niebieskie” są bardziej rozproszone i charakteryzują się względnie mniejszą czułością w porównaniu z „czerwonymi” i „zielonymi”, wykazując bardziej ograniczony zasięg odpowiedzi na bodźce o jednakowej intensywności. Dlatego też nawet nie-selektywne uszkodzenie włókien przewodzących informacje chroma-

tyczne ujawnia się w pierwszej kolejności dysfunkcją percepcji barw zakresu krótkofalowego (6).

Założeniem naszej pracy jest hipoteza, że niedotlenienie komórek siatkówki u młodocianych pacjentów chorujących na cukrzycę insulinozależną może powodować zaburzenie percepcji barw w zakresie krótkofalowej części widma.

Materiał i metodyka

Spośród wielu metod badań widzenia barwnego najbardziej odpowiednimi, dostosowanymi do współczesnej wiedzy o neurofizjologii widzenia są obecnie anomaloskopy wykorzystujące zasadę metamerycznego zrównania barw. Do badania zdolności percepcji barw na poziomie siatkówki i dróg wzrokowych wystarczają dwa metameryczne równania barwne: badanie czopków „czerwonych” i „zielonych” oraz kanału zielono-czerwonego za pomocą równania czerwony + zielony = żółty, zaproponowanego przez Rayleigha i obejmującego spektrum: 545 nm + 670 nm = 590 nm, oraz badanie czopków „niebieskich” i kanału niebiesko-żółtego za pomocą równania Morelanda: niebieski + zielony = cyjanowy, o składzie spektralnym 436 nm + 490 nm = 480 nm.

W naszej pracy do badania poczucia barw wykorzystywaliśmy ośmiokanałowy zautomatyzowany anomaloskop AU-Colour Anomaloscope IF-2. Przebadaliśmy łącznie 65 dzieci, z których grupę I stanowiło 35 dzieci w wieku od 7 do 16 lat, leczonych na cukrzycę insulinozależną od 1 roku do 8 lat, w tym 18 chłopców i 17 dziewczyn.

czynek, a grupę II – 30 dzieci w wieku od 11 lat do 16,5 roku (14 chłopców i 16 dziewczynek) chorujących na cukrzycę dłużej niż 8 lat. Do przeprowadzenia testów widzenia barwnego zakwalifikowaliśmy tylko dzieci z pełną ostrością wzroku, bez objawów retinopatii cukrzycowej i odchyłeń od normy w zakresie układu wzrokowego. W przebadanej grupie kontrolnej było 31 zdrowych dzieci w wieku od 14 do 15 lat, bez żadnych zmian okulistycznych.

W obu grupach wykonywaliśmy dynamiczny test Morelanda, pozwalający na ocenę widzenia barwnego w osi niebiesko-zielonej. Badania wykonywane były w przyciemnionym pokoju, po dokładnej instrukcji i ewentualnej korekcji wady wzroku w zakresie od ± 4 Dsph. W celu uzyskania powtarzalności wyników każde równanie wykonywane było kilkakrotnie. Czas ustalania jednego równania w jednym oku wynosił przeciętnie 10-15 min. W badaniu określano następujące parametry: szerokość strefy zrównania barw (SR) oraz położenie punktu środkowego (CMP). SR obrazuje szerokość strefy, w której pacjent uzyskuje zrównanie barw pola testowego z polem porównawczym, natomiast CMP określa pozycję punktu środkowego tej strefy.

Wyniki

Uzyskane wyniki, obliczone za pomocą testu t-Studenta, przedstawiono w tabelach I i II.

Omówienie

W otrzymanych wynikach stwierdziliśmy różnice badanych parametrów w równaniu Morelanda (SR i CMP) pomiędzy grupą kontrolną a dwoma grupami chorych na cukrzycę insulinozależną. W grupie I obserwowaliśmy przesunięcie punktu środkowego zrównania barw (CMP) w stronę niebieską oraz poszerzenie strefy zrównania barw (SR), jednak różnice te nie okazały się statystycznie istotne. W grupie II, obejmującej pacjentów chorujących na cukrzycę dłużej niż 8 lat, stwierdziliśmy powiększenie SR na poziomie istotności $p < 0,01$ z przemieszczeniem środka tej strefy, ale bez statystycznej znamienności.

Zaburzenia widzenia barwnego u chorych na cukrzycę metaboliczną były opisywane przez wielu autorów (2,3,4,5,7,8,10,11,13,16). Uważa się, że dyschromatopsja może być pierwszym przedklinicznym

objawem retinopatii cukrzycowej i może wyprzedzać zmiany na dnie oka i obniżenie ostrości wzroku. Autorzy wielu publikacji uważają, że zaburzenia widzenia barwnego występują u ok. 25% diabetyków bez cech retinopatii, a ich częstość zwiększa się wraz z nasileniem zmian cukrzycowych, czasem trwania choroby i stopniem hiperglikemii; w obręku plamki może ona przekraczać 90% (3,4,5,12,14,16). W niektórych opracowaniach podaje się, że zaburzenia widzenia barwnego występują u połowy chorych na cukrzycę bez żadnych cech retinopatii (2). Uważa się, że testy widzenia barwnego są bardziej czułą techniką aniżeli potencjały oscylacyjne w badaniu ERG (4,12,13). Najczęściej stwierdzaną anomalią są nieprawidłowości w osi niebiesko-żółtej (4,8,12,13), chociaż w ciężkim obręku plamki równie często obserwuje się przesunięcia w osi czerwono-zielonej (4). Anomalie widzenia barwnego związane są z upośledzeniem krążenia siatkówkowego, niedotlenieniem siatkówki i uszkodzeniem czopków, głównie niebieskoczułych (6,15).

Liczba komórek zwojowych związanych z czopkami odbierającymi bodźce z zakresu krótkofalowego końca widma jest mniejsza niż liczba komórek zwojowych powiązanych z czopkami końca średnio- i długofalowego. Dlatego zaburzenia percepcji w osi niebiesko-żółtej ujawniają się najwcześniej (15). W badaniach anomaloskopowych wykrywa się najczęściej poszerzenie strefy zrównania barw w równaniu Morelanda, co wskazuje na zmniejszoną zdolność rozróżniania barw w zakresie krótkofalowej części spektrum światła widzialnego, a także przesunięcie punktu środkowego zrównania barw, co wskazuje na zmniejszoną czułość czopków wrażliwych na daną długość fali (10,11,13).

W przebadanej przez nas grupie chorych z cukrzycą trwającą dłużej niż 8 lat stwierdziliśmy zmniejszoną zdolność odróżniania barw w osi niebiesko-zielonej. Jest to zgodne z pracami wielu autorów, którzy obserwowali zaburzenie percepcji w zakresie krótkofalowej części światła widzialnego i w niektórych przypadkach uzyskiwali też przemieszczenie CMP, co nie potwierdziło się w naszych badaniach.

Wydaje nam się, że otrzymane wyniki są interesujące i zachęcają do dalszych badań, ponieważ dzięki wysokiej czułości badania anomaloskopowego możliwe staje się rozpoznawanie deficytu barw w stadium, w którym inne testy doboru barw dają jeszcze wyniki prawidłowe.

Grupa/Group	Liczba osób/Childs	Liczba oczu/Eyes	Średni czas choroby (lata) Disease time (years)	Średni wiek (lata) Age (years)
kontrolna/Control	31	62		14,8 $\pm$ 0,4
I	35	70	3,86 $\pm$ 1,77	11,2 $\pm$ 2,6
II	30	60	9,4 $\pm$ 1,6	13,5 $\pm$ 1,5

Tab. I. Liczebność badanych grup z uwzględnieniem wieku i czasu trwania choroby.

Table I. Age of patients and duration of diabetes.

Grupa / Group	SR		CMP	
	Średnia/ mean	p	Średnia/ mean	p
Kontrolna / Control	4,9 $\pm$ 2,9		48,7 $\pm$ 2,7	
I	5,54 $\pm$ 3,02	> 0,05	49,47 $\pm$ 3,58	> 0,05
II	8,75 $\pm$ 3,2	< 0,01	50,01 $\pm$ 2,72	> 0,05

Tab. II. Średnie wartości dwóch zmiennych w równaniu Morelanda.

Table II. Mean values of color sensitivity parameters in the blue-green equation of Moreland.

Wnioski

1. W grupie młodocianych pacjentów chorujących na cukrzycę insulinozależną dłużej niż 8 lat stwierdziliśmy za pomocą testu Morelanda istotne statystycznie zmniejszenie zdolności rozróżniania barw w zakresie krótkofalowej części spektrum.
2. Nie wykryliśmy znamienych statystycznie różnic badanych parametrów pomiędzy grupą kontrolną a grupą pacjentów chorujących na cukrzycę krócej niż 8 lat.
3. Badanie widzenia barwnego za pomocą anomaloskopu jest testem tanim, nieinwazyjnym i powtarzalnym, dlatego oprócz rutynowego badania okulistycznego i angiografii fluoresceinowej powinno na większą skalę być wykorzystywane w diagnostyce retinopatii cukrzycowej.
4. Ujawnienie dyschromatopsji jest szczególnie ważne ze względu na podobieństwo ewolucji w stosunku do retinopatii. Dlatego osoby, u których stwierdza się nabyte zaburzenia widzenia barw, powinny być poddane szczególnej obserwacji okulistycznej i diabetologicznej.

PIŚMIENNICTWO: 1. Adams A. J., Verdon W. A., Spirey B. E.: *Color vision*. W: Duane's Foundations of clinical ophthalmology, ed W. Tasman, E. A. Jager. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1993, Vol. 2, 19, 1-43. 2. Apostol S., Carstocea B.: *Color vision in diabetics*. Oftalmologia, 1994, 38, 17-22. 3. Dean F. M., Arden D. B., Dornhorst A.: *Partial reversal of protan and tritan colour defects with inhaled oxygen in insulin dependent diabetic subjects*. Br. J. Ophthalmol., 1997, 81, 27-30. 4. Ducrey N.: *Les complications ophtalmologiques du diabete a l exclusion de la retinopathie diabetique*. J. Fr. Ophtalmol., 1999, 22, 400-407. 5. Ewing F. M., Deary I. J., Strachan M. W., Frier B. M.: *Seeing beyond retinopathy in diabetes: electrophysiological and psychological abnormalities and alterations in vision*. Endocr. Rev., 1998, 19, 462-476. 6. Gouras P.: *Retinal circuitry and its relevance to diagno-*

stic psychophysics and electrophysiology. Curr. Opin. Ophthalmol., 1992, 3, 803-812. 7. Greenstein V. C., Hood D. C., Ritch R., Steinberger D., Carr R. E.: *S (Blue) cone pathway vulnerability in retinitis pigmentosa, diabetes and glaucoma*. Invest. Ophthalmol. Vis. Sci., 1989, 30, 1732-1737. 8. Ismail G. M., Whitaker D.: *Early defection of changes in visual function in diabetes mellitus*. Ophthalmic. Physiol. Opt., 1998, 18, 3-12. 9. Karadeniz S., Kir N., Yilmaz M. T., Ongor E., Dincag N., Basar D., Akara Y. K., Satman J., Devrim A. S.: *Alteration of visual function in impareid glucose tolerance*. Eur. J. Ophthalmol., 1996, 6, 59-62. 10. Kurtenbach A., Neu A., Zrenner E.: *A temporal deficit in juvenile diabetics*. Graefe's Arch. Clin. Exp. Ophthalmol., 1999, 237, 636-641. 11. Kurtenbach A., Schiefer U., Neu A., Zrenner E.: *Preretinoptic changes in the colour vision of juvenile diabetics*. Br. J. Ophthalmol., 1999, 83, 43-46. 12. Maar N., Tittl M., Stur M., Zajic B., Reitner A.: *A new colour vision arrangement test to detect functional changes in diabetic macular oedema*. Br. J. Ophthalmol., 2001, 85, 47-51. 13. Mantyarvi M., Tuppurainen K.: *Could colour vision tests predict on find retinopathy in diabetic schoolchildren?* Br. J. Ophthalmol., 1995, 79, 711-712. 14. North R. V., Farrel U., Banford D., Jones C., Gregory J. W., Butler G., Owens D. R.: *Visual function in young JDDM patients over 8 years of age. A 4-year longitudinal study*. Diabetes Care, 1997, 20, 1724-1730. 15. Regiec P., Niżankowska M. H.: *Ocena nabytych zaburzeń widzenia barw metodą dwóch równań metamerycznych w jaskrze pierwotnej otwartego kąta, jaskrze z normalnym ciśnieniem oraz u osób z grupy ryzyka*. Klin. Oczna, 1997, 99, 245-248. 16. Roy M. S., Gunkel R. D., Podgor M. J.: *Color vision defects in early diabetic retinopathy*. Arch. Ophthalmol., 1986, 104, 225-228. 17. Roth A., Pelizzone M., Hermes D., Sommerhalder J.: *L' examen de la vision coloree par la methode des deux equations metamériques*. Ophtalmologie, 1990, 4, 197-205.

Praca wpłynęła do Redakcji 15.02.2002 r. (64).

Adres do korespondencji (Reprint requests to):
dr n. med. Małgorzata Mulak
ul. Rowerowa 7/4
51-138 Wrocław